

CUPRINS

<i>Înaltpreasfințitul TEOFFAN</i> – Stareții de la Optina	7
Prefață	11
Capitolul I. Copilăria și tineretea timpurie (1782-1811)	15
Capitolul II. Șederea în pădurile Roslavlului (1811-1821)	29
Capitolul III. Șederea la schitul de pe lângă Sihăstria Optina (1821-1826)	23
Capitolul IV. Întâistător (1826-1862)	59
Adaos	178
I. Scrisoarea monahiei Dositeia, adresată lui Timotei și Iona Putilov	178
II. Din scrisorile lui Alexandru Arzamasski, care a fost locitorul mănăstirii Novospasski din Moscova, adresate fraților Timotei și Iona Putilov	183
III. Trei adevărate eliberate lui Timotei Putilov	190
IV. Câteva însemnări făcute personal de părintele egumen Moise	192
V. Scrisorile părintelui Moise, adresate fratelui său, Alexandru Ivanovici (mai apoi părintele Antonie)	194
VI. Scrisorile părintelui egumen Moise adresate altor persoane	213
VII. Testamentul duhovnicesc	216
VIII. Scrisoarea egumenului Antonie, adresată arhimandritului Ghenadie	219

IX. Scrisoarea părintelui egumen A. B.	221
X. Despre viețuirea în pustia codrilor Roslavlului	223
XI. Cuvânt rostit la înmormântarea părintelui arhimandrit Moise, de rectorul seminarului de la Kaluga, arhimandritul Gherasim	239

STAREȚII DE LA OPTINA*

Editura Doxologia a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei oferă creștinilor români o colecție de 14 volume numită „Cuvioși stareți de la Optina”.

De ce, oare, această inițiativă, care comportă multă muncă, dificultăți, timp și investiție materială? Răspunsul este simplu. Poporul cel drept-credincios are nevoie de „chipuri de pocăință”, așa cum rostește o rugăciune din canonul de pregătire pentru primirea Sfintei Împărtășanii. Poporul lui Hristos din România este însetat de „apa cea vie”, este înfometat după „pâinea cea spre ființă”.

„Chipuri de pocăință” găsim în viața sfinților din primele veacuri creștine, în viața sfinților cu care Dumnezeu a binecuvântat neamul românesc.

„Chipuri de pocăință” găsim, de asemenea, în viața bineplăcuților lui Dumnezeu care au odrăslit în sânul altor popoare. Cuvioșii Stareți de la Optina se numără printre aceste „chipuri de pocăință”, printre „geniile sfințeniei”, spre care se îndreaptă omul contemporan, în căutare de odihnă sufletească.

Intenția publicării unei colecții dedicate vieții mănăstirești de la Optina are și un alt scop, și anume: tot ceea ce s-a petrecut, ca viață monahală autentică timp de peste 100 de ani la Optina, se datorează influenței exercitate asupra Lavrei de Sfântul Paisie Velickovski de la Mănăstirea Neamț. În viața celor 14 stareți ai Optinei, canonizați de Biserica Ortodoxă Rusă în 1996, se descoperă amprenta geniului paisian.

După moartea Sfântului Paisie, ucenicii săi au mers în Rusia și, prin intermediul lor, s-a născut fenomenul numit

* Prolog la seria „Cuvioși stareți de la Optina”.

„Optina”. Timp de peste 100 de ani după moartea Sfântului Paisie Velicikovski, monahismul din Țările Române, din Rusia și din alte părți ale Bisericii Ortodoxe a fost influențat de lucrarea duhovnicească a Mănăstirii Neamț de la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Vremurile au fost grele pentru Rusia în tot veacul XX, iar pentru România, nu tocmai ușoare. Influența vieții duhovnicești rezultate din lucrarea Sfântului Paisie s-a diminuat considerabil.

Redescoperirea Filocaliei prin traduceri ale Părintelui Dumitru Stăniloae, revigorarea monahismului atonit, traduceri din Sfinții Părinți, redobândirea libertății în spațiul Europei răsăritene după 1990 au oferit cadrul necesar redescoperirii cu mai multă vigoare a influenței Sfântului Paisie asupra vieții creștine ortodoxe.

Publicarea colecțiilor dedicate stareților Mănăstirii Optina se dorește a fi, așadar, și un omagiu adus Sfântului Paisie de la Neamț.

Prin intermediul acestei colecții, creștinul de azi intră în legătură cu un izvor de viață care-l adapă autentic în setea lui după sens, lumină, în setea lui după Dumnezeu. Viața și învățăturile stareților de la Optina arată, dincolo de locul și timpul în care ei au trăit, că existența omului fără Hristos și fără Evanghelie, fără Biserică, este un non-sens, o confuzie, o disperare fără leac. Spre stareții de la Optina, în veacul al XIX-lea și începutul veacului XX, se îndreptau, pentru cuvânt duhovnicesc, mulțimi de călugări, țărani și moșieri, prinți și intelectuali. De ce? Pentru că trăiau dramatic golul din ei și simțeau că la umbra sfinților de la Optina găseau izvorul umplerii vieții lor cu duh și adevăr.

Astăzi, omenirea trăiește și mai dramatic decât în veacurile XIX și XX tragedia singurătății, a disperării, a lipsei de libertate lăuntrică. Unde să alerge omul de azi pentru a-și regăsi echilibrul vieții interioare și, prin aceasta, să redescopere sensul existenței sale?

Răspunsul nu este și nu poate fi altul decât: HRISTOS. „*Veniți la mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi.*” (Matei 11, 28) Numai trăirea întru Hristos umple existența omului.

Spre Hristos ne conduce Liturghia, ne conduce Filocalia, ne conduce bucuria lăuntrică a rugăciunii minții și a inimii, ne conduce lupta cu mândria, ne conduce iubirea de vrăjmași. Toate aceste căi ne conduc spre Hristos și călăuze îi avem pe cei ce au parcurs același drum: pustnicii din Egipt sau cei din Carpați, cuvioșii din Athos sau cei de la Optina.

Rog pe Dumnezeu să binecuvinteze strădania traducătorului, Părintele Profesor Teoctist Caia, și a ostenitorilor din cadrul Editurii și Tipografiei Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, care fac posibilă publicarea colecției „Cuvioși stareți de la Optina”.

Dumnezeu să te binecuvinteze și pe tine, cititorule al acestei cărți, conducându-te prin pocăință, rugăciune și iubire, la viața în Hristos, singura care-ți va oferi bucurii adevărate, libertate reală și lumină în viață.

† TEOFAN

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Mănăstirea Tuturor Sfinților, Bucium, Iași
Anul Domnului 2009, luna septembrie, ziua 5
Prăznuirea Sfântului Prooroc Zaharia

timp de 31 de ani și care trăiește încă și acum, ca materiale pentru biografia starețului s-au folosit:

- *Viața părintelui egumen Antonie întâistătătorul Mănăstirii „Sfântul Nicolae” de la Maloiaroslaveț, Moscova, 1870;*
- *Povestire privind viața și nevointele starețului ieroschimonah Macarie de la Sihăstria Optina, Moscova, 1861;*
- *Descriere istorică a Sihăstriei „Intrarea Maicii Domnului în templu” de la Optina-Kozelsk, ed. a III-a, Moscova, 1876;*
- *Descriere istorică a schitului Sfântul Ioan Botezătorul și Întemergătorul Domnului de pe lângă Sihăstria „Intrarea Maicii Domnului în templu” de la Optina-Kozelsk, ed. a III-a, Sankt-Petersburg, 1862;*
- *Arhiva Sihăstriei Optina.*

• Unele însemnări făcute cu mâna proprie și scrisori ale arhimandritului Moise, adresate unor persoane și, de asemenea, scrisori primite de dânsul.

• Unele povestiri ale fraților care au trăit în timpul acela și au fost martori ai lucrărilor sale și au ascultat cuvintele și învățăturile sale.

• Broșura „Ultimele zile din viața arhimandritului Moise” (extras din „Cronicile bisericești”, 6 octombrie 1862).

Presupunem că îndatorirea biografului virtuosului bărbat nu este să schițeze în linii generale figura minunată a măreției sale morale, deseori irealizabilă pentru simplii muritori, ci de a înfățișa, pentru folosul duhovnicesc al cititorilor, credința lui *în foarte puțin* (Lc. 16, 10), care se vede în diferite întâmplări ale vieții și în aceea, cum el, cu ajutorul lui Dumnezeu, prin această nevoință în foarte puțin a dobândit treptat o măreție duhovnicească, acea biruință asupra patimilor sufletului și trupului, acea curăție a inimii, care constituie scopul vieții lăuntrice și al lucrării creștinului.

Având în vedere aceasta, ne-am străduit să ne lansăm cât mai puțin în raționamente personale și să comparăm doar faptele, să prezentăm, după posibilitate, mai mult

cuvintele spuse sau scrise ale Arhimandritului, pentru ca cititorul să vadă cât mai clar înaintea sa pe însuși starețul nevoitor și pe credinciosul rob al lui Hristos. Corespunzător cu principalele perioade ale vieții răposatului Arhimandrit și biografia sa este împărțită în patru capitole.

Ultimul capitol este îndeosebi minunat. Nu este o povestire din vremuri îndepărtate. Este tabloul vieții unui bărbat duhovnicesc contemporan nouă, fără să se deosebească în exterior prin marile sale cuvinte, dar totdeauna silindu-se pe sine, după cuvântul Mântuitorului (Mt. 11, 12), ostenindu-se mai ales în camera sufletului său, mergând cu picior puternic pe calea poruncilor Evanghelice, care „a dus greutatea zilei și arșița” (Mt. 20, 12) și a înmulțit talanții dați lui de Domnul.

Fără îndoială că orice cititor chibzuit și atent, care caută folos duhovnicesc, îl va găsi în cuvintele și lucrările răposatului arhimandrit Moise, dar mai ales, întâistătătorii așezămintelor monahale vor întâlni aici un model și un mare exemplu al faptului că și în timpurile noastre triste este posibil să te porți ca un păstor duhovnicesc și să păstorești cu succes turma lui Hristos.

Arhimandritul Juvenalie²
16 iunie 1881, Sihăstria Optina

² A fost ucenicul părintelui arhimandrit Moise timp de 10 ani și jumătate.

Capitolul I COPILĂRIA ȘI TINEREȚEA TIMPURIE (1782-1811)

În orașul Mologa, gubernia Iaroslav, în cimitirul orașului, lângă altarul Bisericii Tuturor Sfinților, se află un monument modest din marmură, împodobit cu o cruce, având pe o parte următoarea inscripție: „Sub această piatră este înmormântat trupul negustorului moscovit Ivan Grigorievici Putilov. Viața lui a fost de 57 de ani; s-a săvârșit în anul 1809, luna ianuarie, ziua 26”, iar pe cealaltă parte sunt inscripționate numele celor care au ridicat acest monument: „Copiii lui Putilov: Moise, egumenul Sihăstriei Optina, Isaia, egumenul Sihăstriei Sarov, Antonie, egumenul Mănăstirii Sfântul Nicolae din Maloiaroslaveț”. Citești această inscripție și fără să vrei îți rămâne gândul aici. Ce rară și minunată familie! Trei fii, fiecare a părăsit lumea în tinerețea timpurie pentru a sluji lui Dumnezeu și, prin viață aspră de nevoință, să se pregătească pentru veșnicie. Toți trei au străbătut acest drum în chip minunat; toți trei au poposit în virtuți, încât, fiecare dintre ei, la rândul său, pentru viața evlavioasă a fost ales să fie învățătorul și cârmuitorul multora și, păstoriind oile lui Hristos, după o îndelungată și rodnică lucrare, prin sfârșitul său și-a marcat viața sa sfântă. Amintirea fiecăruia dintre acești frați este precum „amintirea dreptului cu laude” (Pilde 10, 7). Acum oare mai sunt multe astfel de familii?

Tatăl acestor trei egumeni, Ivan Grigorievici Putilov se născuse în orașul Serpuhov. Rămânând orfan de tată la vârsta de 10 ani, și-a petrecut copilăria și tinerețea în

mare sărăcie, întreținându-se pe sine, pe mama sa văduvă, o soră și un frate care rămăseseră în grija sa. A lucrat mai întâi la o fabrică de pânză, iar apoi a trecut cu serviciul la adu-narea taxelor pe băuturi alcoolice, serviciu pe care l-a făcut în multe și în diferite funcții până la sfârșitul vieții.

A fost un creștin ortodox în înțelesul adevărat al cuvântului: păstra cu asprime toate canoanele și hotărârile Bisericii lui Hristos, mergea cu sânguință la biserică, îi plăcea să citească Sfânta Scriptură și alte cărți duhovnicești, iar viața și-a petrecut-o în evlavie și frică de Dumnezeu. Ivan Grigorievici era un om deștept, se comporta cu respect și era binevoitor față de toți, avea un discurs plăcut, era iubit și respectat.

La vârsta de douăzeci și trei de ani s-a căsătorit cu Ana Ivanovna Golovina, o fată din slobozia Vâsoțsk, de lângă mănăstire. Tatăl mamei sale, Ioil, trăia la Mănăstirea Vâsoțsk din Serpuhov, era ierodiacon și un stareț sfânt și respectat, iar nepoata lui, Maximila Golovina, era o monahie cu viață îmbunătățită la Mănăstirea Înălțarea Domnului din Moscova, unde s-a săvârșit la adânci bătrâneți. Ana Ivanovna era o femeie simplă, dar inteligentă de la natură; după obiceiul de atunci, nu știa carte, dar era sânguincioasă la rugăciune, smerită și iubea mult pe frații ei sărmani ai lui Hristos și pe oamenii nenorociți și totdeauna, după posibilități, îi ajuta.

În toți cei treizeci și cinci de ani de căsnicie, Ana Ivanovna a fost o ajutătoare supusă și ascultătoare fără murmur a soțului ei. Curând după căsătorie, s-au mutat să locuiască în orașul Voronej, unde au trăit trei ani. În acest timp, Ivan Grigorievici s-a învrednicit să nimerească o singură dată în chiliile marelui ierarh Tihon și să ia de la el binecuvântare. În anul 1877, familia Putilov s-a întors la Serpuhov, iar mai apoi s-au mutat în gubernia Iaroslav, unde au trăit până la moartea lui Ivan Grigorievici. Aici, la Borisoglebsk, pe data de 15 ianuarie 1782 s-a născut un fiu pe nume Timotei, mai

apoi întâistătorul evlavios și înțelept al Sihăstriei Optina, arhimandritul Moise.

Numele i s-a dat în cinstea Sfântului Apostol Timotei, a cărui pomenire se face pe data de 22 ianuarie. Ivan Grigorievici ținea mult la faptul ca fiecare copil să poarte numele sfântului care se pomenea în a opta zi după naștere. La Borisoglebsk, soții Putilov au mai avut încă patru fii: Chiril, Iona, Vasile și Alexandru. Mai aveau și o fiică mai mare, Anisia, care s-a născut la Serpuhov, și patru copii care s-au sfârșit în pruncie.

Pe fiul mai mare, Timotei, ca și pe ceilalți copii ai lor, părinții l-au educat în frica de Dumnezeu și după tradiția Sfintei Biserici Ortodoxe. Alfabetul, cititul și scrisul le-au fost predate copiilor chiar de către tatăl lor, după împlinirea vârstei de șapte ani, iar când creșteau fiii mai mari, atunci aceștia îi învățau pe frații mai mici. Ivan Grigorievici nu și-a dat copiii la școală din teama ca acolo să nu se strice moralicește. În lipsa tatălui, copiii erau supravegheați de Ana Ivanovna. Ea era o ființă gingașă, dar și o mamă înțeleaptă și se pricepea să îmbine mângâierile materne cu severitatea. În duminici și sărbători, Ivan Grigorievici mergea la biserică, unde îi lua și pe copii. Copiii mergeau împreună, înaintea tatălui, fără să discute și să se uite înapoi. În biserică stăteau de asemenea împreună și se rugau. Ivan Grigorievici îi îndemna pe copii să asculte cu atenție slujba bisericească și mai ales citirea Evangheliei și Apostolului.

Venind acasă, îi obliga să redea prin propriile lor cuvinte ce au auzit și au înțeles. Ivan Grigorievici cunoștea bine cântarea bisericească, avea o voce plăcută de tenor-bas, iar în biserică se ducea la strană și cânta, iar cu el cântau armonios și copiii. Acasă, mai ales în zilele de sărbătoare, cântau diferite cântări duhovnicești, psalmi și anume: „Laudă Preaînălțatului Stăpân se grăbește sufletul meu să înalțe”; „Iisuse preaiubite, dulceața inimii” și alte cântări bisericești și duhovnicești. Totdeauna cântau armonios, încât

cei care treceau pe stradă se opreau uneori să asculte această cântare plăcută.

Ivan Grigorievici era uneori foarte amabil și ospitalier. Oricine ar fi venit înainte de prânz la dânsul, era invitat la masă și împreună cu musafirii, în prezența copiilor, purta discuții ziditoare de suflet. Iubea și stima, în chip deosebit, pe oamenii duhovnicești, care îi vizitau casa mai des decât alții. În felul acesta, copiii lui Putilov încă din fragedă tinerețe au văzut în casa părintească mulți călugări și au auzit multe convorbiri folositoare.

Cel mai mic fiu al familiei Putilov, Alexandru, mai târziu egumenul Antonie, a lăsat în urma sa niște însemnări de chilie³, unde se găsesc amintirile sale despre părinți și viața sa în copilărie și adolescență. Din aceste însemnări interesante se vede sub ce impresii bune au crescut copiii acestei familii, ce rânduială duhovnicească domnea în casa lor. Când Alexandru a împlinit patru ani, având un auz foarte fin, în fiecare noapte se trezea la primul dangăt de clopot ce îi chema la utrenie, își trezea părinții și pe frații săi zicând: „Dong! Dong! Îngerii cântă! Sculați-vă și vă rugați!”.

Unica fiică a Putilovilor, Anisia, încă din tinerețe a dorit să meargă la mănăstire, la verișoara sa, monahia Maximila, dar tatăl nu a fost de acord. Ivan Grigorievici era un om evlavios dar, desigur, avea și neajunsurile sale. Fiind capul familiei, era perseverent și obișnuit ca, în toate, copiii să-i îndeplinească fără crâcnire voia. Atitudinea sa față de dorința evlavioasă a fiicei sale a avut influență asupra fiilor săi mai mari Timotei și Iona, așa cum vom vedea mai departe. La începutul anului 1800, Anisia Ivanovna, împotriva voinței sale de a merge la mănăstire, a fost dată în căsătorie după

³ Aceste însemnări (de unde noi am folosit mărturii despre viața familiei Putilov) au fost tipărite în suplimentul la cartea *Viața întâistătătorului Mănăstirii Sfântul Nicolae din Maloiaroslaveț, egumenul Antonie, Moscova, 1870, pp. 135-137.*

un negustor din Pesehonsk, Cozma Dementievici Krundâșiov, dar nu au trăit prea mult împreună. În anul 1803, din cauza unei răceli s-a îmbolnăvit grav și a avut un sfârșit creștinesc și în pace, iar soțul ei în următorul an, parcă împlinind făgăduința și dorința ei, s-a dus la Sihăstria Sarovului și s-a dedicat vieții monahale. Prin aceasta, el a deschis calea la Sihăstria Sarov și rudelor sale, Timotei și Iona Ivanovici, iar el însuși după o îndelungată boală (tuberculoză) și-a dat aici obștescul sfârșit în anul 1823.

Curând după căsătoria fiicei, care s-a făcut împotriva voinței acesteia, afacerile lui Ivan Grigorievici s-au ruinat, pentru un timp. În luna august 1800, patronul, nu se știe pentru ce, i-a concediat din serviciu pe Ivan Grigorievici și pe cei doi fii mai mari, Timotei și Chiril, și astfel a fost nevoit să meargă cu cei trei fii ai săi mai mari la Moscova, pentru a căuta un serviciu. După trei luni de alergătură, a reușit, în sfârșit, să găsească un serviciu pentru dânsul și pentru fiul său, Chiril, la colectarea taxelor pe băuturi alcoolice în orașul Ughici, gubernia Iaroslav, unde a fost nevoit să plece cu întreaga familie, iar pe fiii săi Timotei și Iona i-a lăsat la Moscova, la negustorul Karpâșiov.

Timotei împlinea 19 ani. Până atunci, a trăit în familia sa, sub ochii părinților, dar acum a început pentru el o viață nouă și independentă. Dar și în libertate, împreună cu fratele său, Iona, care avea 14 ani, s-a comportat tot atât de evlavios și cu acea frică de Dumnezeu ca și în casa părintească. Aici s-a dedicat cu râvnă lecturii cărților duhovnicești și altor cărți folositoare. La Moscova îi era mai ușor să le procure, decât într-un orașel de județ, unde a trăit mai înainte. Lui Timotei, din când în când, în timpul liber, îi plăcea să citească o carte. Când venea un cumpărător, lăsa lectura și făcea cele de cuviință, iar când cumpărătorul pleca, se apuca, iarăși, de citit, încât niciodată nu trândăvea. Acest obicei l-a ajutat mult să continue lectura cărților, când era întâistătător și nu avea timp liber. Trăind la Moscova,

Timotei citea mult și cu atenție: din anii tinereții s-a obișnuit să facă însemnări din cărțile citite pentru aducere aminte și pentru zidirea sa.

În afară de lectura cărților folositoare de suflet, starea de spirit a lui Timotei și a lui Iona era întreținută și prin convorbirile cu persoane duhovnicești. Printr-o întâmplare deosebită ei au cunoscut-o pe evlavioasa stareță Dositeia de la mănăstirea de fete de la Ivanovsk, de lângă Moscova.

Această misterioasă călugăriță⁴, după părerea generală, era renumita prințesă Augusta Tarakanova, fiica Împărătesei Elisabeta Petrovna, care la porunca Ecaterinei a II a fost închisă la mănăstirea din Ivanovsk și tunsă în monahism. Zăvorâtă fără voie, și-a purtat crucea grea, încredințată ei de Domnul, în duhul credinței creștine, în răbdare, cu smerenie și supunere față de voia lui Dumnezeu și cu nădejde în răsplata cerească, făgăduită în veacul viitor celor ce suferă fără vină.

Monahia Dositeia și-a petrecut viața în nevoințe duhovnicești și slova despre virtuțile ei s-a răspândit prin toată Moscova. După moartea împărătesei Ecaterina a II-a, când Dositeia a început să aibă o mai mare libertate, mulți veneau la ușile ei și îi cereau rugăciunile și povețele: unora le permitea să intre și în chilia sa. Timotei a fost la dânsa nu o singură dată și, mai apoi, povestea că a văzut la ea în chilie, pe un perete, un tablou în acuarelă al Împărătesei Elisabeta. De la această stareță înțeleaptă duhovnicește, Timotei și Iona au primit povețe trebuincioase nevoilor lor de atunci. Într-atât s-au folosit ei de bunăvoința sa, încât după plecarea lor din Moscova i-au scris și au primit o scrisoare pe care o vom insera în Suplimente.

Scrisoarea maicii Dositeia este tainică, precum dânsa și este unica păstrată de la această neobișnuită monahie. Maica Dositeia, văzând în Timotei și în Iona năzuința pentru

⁴ Vezi *Lecturi folositoare de suflet*, 1876, luna decembrie, pp. 412-426.

viața duhovnicească, i-a trimis la Mănăstirea Novospasski la întâistătătorul de atunci, ieromonahul Alexandru⁵ și la prietenul duhovnicesc, ieromonahul Filaret.

În afară de povestirea orală a răposatului arhimandrit Moise, mai este și o mărturie scrisă despre această. Pe data de 21 martie 1869, scria întâistătătoarei Mănăstirii Ivanovsk de lângă Moscova, M. A. Mazurina, următoarele: „Auzind că prin pronia lui Dumnezeu vi s-a încredințat înnoirea fostei Mănăstiri de la Ivanovsk, mă bucur și mulțumesc lui Dumnezeu. În această lucrare mântuitoare, cea mai aproape de mine este bucuria duhovnicească, pentru că înțeleapta și de fericită amintire stareță Dositeia m-a povățuit în alegerea drumului vieții monahale. Ea mi-a făcut cunoștință cu stareții⁶ Alexandru și Filaret de la Mănăstirea Novospasski, unde este și înmormântată”.

Acești stareți erau niște nevoitori minunați. Erau în comuniune duhovnicească cu renumitul arhimandrit moldovean Paisie Velicickovski; s-au folosit de învățătura privind viața lăuntrică a creștinului cuprinsă în scrierile sfinților părinți traduse de dânsul, și ei înșiși erau plini de daruri duhovnicești. Sub cârmuirea acestor bărbați iscusiți duhovnicește, s-a consolidat tot mai mult și mai mult orientarea cea bună a lui Timotei și a lui Iona.

⁵ Mai apoi arhimandrit la Mănăstirea Arzamas.

⁶ În mănăstirile rusești, cuvântul „stareț” este folosit îndeobște în mănăstiri, pentru a-i desemna pe monahii cei bătrâni, în special pe cei care se deosebesc prin severitatea vieții lor și prin puterea de a conduce pe alții în viața duhovnicească. Starețul, din mănăstirile rusești, este omologul aceluia gheron, sau gheronda, din mănăstirile grecești (care, la fel ca și cuvântul „stareț”, se traduce prin „bătrân”), în fața căruia ucenicii își dezvăluiau gândurile și de la care primeau povățuiri duhovnicești, acesta nefiind neapărat duhovnic și nădeplinind în mod necesar și funcția de conducător al mănăstirii. În mănăstirile românești, conducătorul mănăstirii a primit denumirea de stareț, deoarece el este responsabil și de conducerea duhovnicească a mănăstirii (n. red.)

De mult își doriseră să lase toată deșertăciunea acestei lumi, să-și închine viața lui Dumnezeu și să petreacă retrași la mănăstire, dar lucrurile s-au târăgănat, negăsind posibilitatea îndeplinirii acestei dorințe. În sfârșit, când cumnatul lor, Cozma Dementievici Krundâșiov, a intrat la Mănăstirea Sarov, în noiembrie 1804 și i-a înștiințat despre aceasta, Timotei și Iona, la sfatul părintelui Alexandru, s-au hotărât, de asemenea, să meargă la acest așezământ pustnicesc. Dar, amintindu-și de nefericitul exemplu a surorii lor Anisia și fără nădejdea că vor primi învoirea tatălui să intre la mănăstire, au socotit inutil să-i împărtășească intențiile lor, ci i-au scris simplu că nu mai pot trăi la stăpânii lor din cauza durității și a nedreptății lor și au în vedere un alt stăpân, om bun și evlavios, căruia deja i-au dat cuvântul că vor intra în slujba lui, dar înainte de aceasta doresc să meargă la Kiev pentru a se închina moaștelor sfinților, iar de acolo să treacă pe acasă.

În anul 1804, fiind la Moscova, s-a întâmplat ca tatăl său și întreaga familie să fie disponibilizați de la societatea negustorească Serpuhov și să fie înscrși la Moscova, la corporația trei. După ce a avut loc acest lucru, în decembrie 1804, Timotei și Iona, fără știrea tatălui, și-au luat buletine pe o perioadă de trei ani și, în loc de Kiev, au mers la Sihăstria Sarov. Au ajuns aici pe data de 13 mai 1805 și au fost primiți de ieromonahul Isaia, întâistătătorul de atunci. Rudele nu au avut de la ei nici un fel de vești timp de o jumătate de an și se îndoiau că mai sunt printre cei vii. În sfârșit, în noiembrie 1805, Ivan Grigorievici a primit de la ei o scrisoare, în care își cereau iertare pentru supărarea făcută și, în același timp, binecuvântare să intre în monahism. Ivan Grigorievici, citind scrisoarea, s-a supărat foarte tare pe fiii săi și nu numai că nu le-a dat binecuvântare pentru viața monahală, dar le-a poruncit cu asprime ca ei, fără să mai stea la Sarov, să se întoarcă grabnic acasă. Însă Domnul a rânduit totul în alt fel. Fără să țină seama de interdicția

tatălui, amândoi frații au rămas la Sarov, iar doi ani și jumătate nu au mai dat pe acasă. Între timp, Dumnezeu l-a smerit pe Ivan Grigorievici, trimițându-i o boală. Din cauza unei căzături și printr-un tratament nereușit, și-a îmbolnăvit piciorul drept, lucru care îi pricinuia dureri insuportabile. La sfârșitul anului 1807, Timotei a venit de la Sarov, ca să se împace cu tatăl și să-i ceară voie pentru monahism, deoarece termenul buletinelor luate arbitrar expirase deja. Ivan Grigorievici, la început, nu și-a dat acordul, dar odată cu boala, a devenit oarecum mai conciliant. După îndelungi discuții, în care și tatăl și fiul au adus în apărarea lor felurite texte din Sfânta Scriptură, Ivan Grigorievici s-a convins că nu poate să-l clatine pe Timotei și s-a hotărât să-l lase la mănăstire. Pe fiul mai mic, Iona, nu l-a lăsat să meargă la mănăstire, zicând: „Este tânăr, a fost influențat. Eu însumi vreau să-l văd și să discut cu el și prin severitatea mea părintească să-l opresc de la aceste intenții”.

După jumătate de an, în mai 1808, Timotei a venit acasă a doua oară, de această dată împreună cu Iona. Boala lui Ivan Grigorievici avansase. Suferea atât de mult din cauza durerii la picioare, încât era deznădăduit. I s-a făcut slujba Sfântului Maslu, și-a cerut iertare de la toți și, adunându-și copiii, le-a dat ultima sa binecuvântare. Pregătindu-se de moarte, nu a vrut să-l mai rețină pe Iona de la intrarea în monahism, dar și aici și-a dezvăluit caracterul. El însuși nu s-a hotărât să-i dea binecuvântare pentru monahism, ci numindu-l pe Chiril tutorele fraților mai mici, i l-a încredințat pe Iona zicând: „Cum vrei tu: poți să-l lași să intre în monahism și poți să-l reții; acum eu nu mai pot hotări”. Chiril i-a spus în față: „Dacă el a hotărât în inima sa să se dedice vieții călugărești, atunci eu din parte-mi nu pot să-l împiedic”. În sfârșit, și Ivan Grigorievici l-a binecuvântat pe Iona, care avea atunci 22 de ani, să intre în monahism. Ivan Grigorievici, pe neașteptate, a început să se însănătoșească și, peste un oarecare timp, s-a vindecat aproape cu

desăvârșire, dar curând după aceasta, s-a săvârșit de o altă boală.

Pe data de 13 mai 1805, Timotei și Iona au sosit la Sihăstria Sarov și au fost primiți de constructorul⁷ ieromonah Isaia. La început, frații s-au ostenit la brutărie, iar apoi au trecut la alte ascultări. Timotei Ivanovici a fost la bucătărie, unde, după cum el însuși povestea, soba era imensă și bucătarii intrau înăuntru ca să așeze lemnele. Timotei, nu o singură dată, a făcut această ascultare. Stând o vreme în sobă într-o căldură dogoritoare și ieșind de acolo transpirat, a răcit. A fost și trapezar și, după cum se vorbea după aceea, la una dintre sărbători a vrut să stea la toată slujba, dar nici ascultarea nu a putut să o lase, fiind nevoit să stea în picioare timp de paisprezece ore. Și acest lucru i-a influențat în chip negativ sănătatea și a fost una dintre cauzele pentru care a plecat de la Sarov. Timotei a trebuit să-l îngrijească pe starețul Isaia, constructorul mănăstirii. Acest stareț, lovit de paralizie, își trăia atunci ultimele sale zile, înconjurat de respectul tuturor. Atât frații, cât și cunoscuții săi, îl respectau pentru viața sa evlavioasă și ascetică. Mitropolitul Platon, Arhiepiscopul Nichifor Teotoki al Astrahanului, feld-mareșalul duce Kamenski și multe alte personalități laice și bisericești corespundau cu părintele Isaia, iar Timotei, la porunca acestuia, răspundea la scrisorile primite.

Sihăstria Sarov înflorea duhovnicește pe atunci. Se adunaseră aici multe personalități duhovnicești ale vremii. Se adunaseră aici multe personalități duhovnicești care, cu exemplul și cuvântul, îi povățuiau pe toți. Starețul Serafim, care se găsea la Sarov de 37 de ani, se nevoia atunci în pustia

⁷ În mănăstirile rusești, constructorul este cel care se ocupă de construcțiile ce se întreprind în perimetrul unui așezământ monahal. În mănăstirile românești, nu există o persoană distinctă, consacrată acestei sarcini, administrarea construcțiilor intrând între atribuțiile starețului (n. red.)

îndepărtată. La o oarecare distanță de el, mai aproape de mănăstire, trăiau în chilii deosebite schimonahul Marcu și renumitul egumen Nazarie de la Valaam, tuns la Sarov, care a restaurat Valaamul și apoi s-a întors la Sarov, unde a trăit retras din activitate, în liniște pustnicească. Tinerii frați s-au folosit de sfaturile stareților de la Sarov. Odată, Timotei a auzit de la părintele Serafim o minunată învățătură: „Stând în biserică, se cade să faci rugăciunea lui Iisus, atunci vei auzi bine și slujba Dumnezeiască”.

După stabilirea la Sarov, Timotei și Iona au primit scrisori ziditoare și de la primii lor dascăli de la Moscova – părintele Alexandru Novospasski⁸ și stareța Dositeia. Iona a rămas pentru totdeauna la Sihăstria Sarov, unde a fost tuns în monahism, primind numele Isaia; mai apoi, a fost casierul mănăstirii timp de douăzeci de ani, iar din anul 1842 a fost întâistătător.

S-a săvârșit în anul 1860, fiind egumen. Timotei, însă, a plecat la Moscova în anul 1808, pentru a-și preschimba biletul de voie, care s-a dovedit a fi insuficient pentru a intra în mănăstire și nu s-a mai întors la Sarov. De ce Timotei nu a rămas la Sihăstria Sarov? Nu se știe cauza, dar credem că, făcând cunoștință din fragedă tinerețe cu persoane duhovnicești, care duceau o viață ascetică, a năzuit spre o astfel de viață, presupunând că așa va fi mai departe de păcat, după cum s-a exprimat într-o scrisoare adresată starețului Ilarion de la Sarov. În această scrisoare spune că a plecat de aici din cauza căilor sale necunoscute. Așa sau altfel, știm că, făcând cunoștință la Moscova, în anul 1808, cu părintele Serafim, ucenicul starețului atonit, Vasile Kișkin, casierul Mănăstirii din Svensk, gubernia Orlov, Timotei, la invitația acestuia și sfătuit de părintele Alexandru, s-a hotărât să meargă la această mănăstire.

⁸ Aceste scrisori le vom insera în Adaos.

Mănăstirea Adormirea Maicii Domnului din Svensk, Eparhia Oprisk, adusă într-o stare înfloritoare cu ostenele egumenului Ambrozii II, care s-a săvârșit în anul 1833, și ale arhimandritului Smaragd (1842-1859), până în anul 1810 și condusă, în mare parte, de prefectii seminarului din Oriol, nu se slăvea printr-o stare deosebită. Dar, casierul, părintele Serafim, care conducea mănăstirea în lipsa întâistătorului, era un bărbat duhovnicesc, ucenic al starețului Vasile Kișkin, iscusit în viața launtrică duhovnicească. Lângă părintele, s-au adunat la mănăstirea din Svensk, câțiva minunați nevoitori: schimnicul Atanasie, tuns la Athos, fost secretar al senatului, care s-a nevoit timp îndelungat la Sfântul Munte Athos și în Moldova, la mănăstirea arhimandritului Paisie Velickovski; ieromonahul Atanasie, ucenicul starețului Vasile Kișkin, monahul Vartolomeu, de la Mănăstirea Neamț din Moldova; părintele Arsenie – pustnic și alt schimnic, Atanasie Zaharov, ucenicul arhimandritului Paisie Velickovski. Comunitatea acestor stareți probabil l-a și atras pe Timotei la Mănăstirea din Svensk. În afară de aceasta, în apropierea acestei mănăstiri, în pădurile Brianskului și Roslavlului, se nevoiau pe atunci mulți pustnici călugări și unii dintre ei făceau parte din numărul fraților de la Svensk. Astfel, monahul Arsenie despre care am amintit, ba se ostenea la ascultările mănăstirii, ba se îndepărta în pădurile pustii ale Roslavlului. De asemenea, și ieromonahul Atanasie, venit aici de la mănăstirea Beloberijsk în anul 1806, în primăvara anului 1807 s-a dus în pădurea Roslavlului, pentru a pustnici acolo pentru totdeauna, iar pentru a trăi acolo primea în fiecare an bilet de voie de la întâistătorul mănăstirii.

Cu mare probabilitate, putem presupune că Timotei a intrat la mănăstirea Svensk, cu nădejdea să fie tuns aici în monahism și apoi să treacă în pădurile învecinate ale Roslavlului la mult dorita liniște. Pe data de 3 august 1809, Timotei Ivanovici Putilov, la ordinul conducerii eparhiale

de la Oriol, a fost numit în rândul fraților de la Mănăstirea Svensk. A făcut ascultare de paraclisier, a fost de asemenea secretar al mănăstirii, citea canoanele și altele la slujbele Dumnezeiești. Din viața sa la Svensk, s-a păstrat în amintirea fraților de la Optina, doar o povestire a arhimandritului Moise despre sine.

„Odată, spunea el, trăind la Mănăstirea Svensk, m-am dus după apă și m-am întors cu un urcior plin. La porțile mănăstirii m-am întâlnit cu egumenul și, văzând apa, a zis: «Ei, frate Timotei, este adevărat că o folosești la ceai?» I-am răspuns plin de uimire: «Nu, părinte, nu am început încă». «Dacă nu ai început, atunci vei începe. Dar știi despre ce vorbesc eu? *Aștept învierea morților și viața veșnică*, iată cu ce să începi». Aceste ultime cuvinte ale egumenului de la Svensk, arhimandritul Moise le repeta adesea cu importanță fraților de la Sihăstria Optina.

Arhimandritul mai povestea că un stareț l-a întrebat, atunci când se numea încă Timotei: „Știi carte?” I-a răspuns: „Știu”, dar s-a gândit întru sine: „Nu știu numai să citesc, dar știu bine să și scriu”. „Ei, atunci spune-mi ce înseamnă az⁹?”. S-a încurcat și nu a mai știut ce să-i răspundă. „Ei, atunci, să-ți spun eu”, a continuat starețul¹⁰. „Az, este firea lui Adam, pe tine, firea lui Adam de amândouă sexele te sfătuiesc să fii smerit. Iată ce înseamnă az”.

În anul 1810, egumenul Ambrozii II a propus ca fratele Timotei să fie tuns în monahism, dar s-au găsit unele piedici formale. Sfântul Sinod a atras atenția la faptul că Timotei nu a făcut cei trei ani de încercare în mănăstire, fără de care nu se permite tunderea în monahism. Cu toate că Timotei a trăit la Sarov aproape trei ani, după lege, la trecerea dintr-o mănăstire în alta, încercarea de

⁹ Az este prima literă a alfabetului chirilic (n. tr.).

¹⁰ Vezi operele Sfântului Dimitrie de Rostov, partea I, *Alfăvita duhovnicească*.